

Рецензія на переклад богослужбових текстів Страсного тижня і Пасхи майстерні літургійних перекладів «Трипіснець» (В. Рудейко, Т. Тимо, М. Тимо, А. Шкраб'юк)

Рецензований переклад богослужбових текстів Страсного тижня і Пасхи відповідає виробленій Літургійною радою УГКЦ пропозиції починати переклад корпусу богослужбових книг саме від текстів великих свят церковного року. Очевидно, такий підхід вмотивований передусім пасторальними потребами й не викликає сумніву щодо правильного встановлення пріоритетів.

Безперечно, аналізована перекладацька праця отримає оцінку з боку фахових експертів у ділянці богослов'я. Не маючи сміливости входити у сферу чужої компетентности, бачу завдання своєї рецензії як філолога і перекладача-практика передусім у тому, щоб сформулювати висновок щодо якості перекладу та адекватності його змістовій і художній структурі оригіналу.

На супровід висловленої думки перейду до конкретних міркувань про те, наскільки цей переклад відповідає основним вимогам, які ставляться перед перекладачами літургійних текстів. Йдеться про вимогу адекватности, художньої довершености й відповідности особливостям жанру, який призначений для молитовного співу і має бути зрозумілим, щоб справляти евангелізаційний вплив на вірних, які використовуватимуть його у своїх молитвах.

Отож спершу про вимогу адекватности щодо відтворення змістових і формальних компонентів, які формують художнє ціле довершених з поетичного погляду зразків візантійської гимнографії. У даному випадку маємо справу з перекладом, здійсненим із глибоким знанням мови оригіналу й перекладу і вірою у виражальні можливості української мови, яка, на переконання перекладачів, якнайкраще надається для того, щоб нею молитися. Якщо порівнювати його з відомим «Молитвословом» оо. Василян або з виданням УПЦ КП, то можемо констатувати, що в багатьох випадках перекладачі рецензованого перекладу краще зрозуміли оригінал і зберегли у своїй версії синонімічні нюанси, в інших перекладах затрачені. Так, грец. λυτρωτής у рецензованому перекладі слушно передано як *відкупитель*, а не *визволитель* (зважаючи на те, що λυτρόω означає «звільняю за викуп»); ἔγερσις – як *восстання*, а не *воскресіння*, для якого в грецькій мові існує інший відповідник – ἀνάστασις. Πλανώμενος ἄνθρωπος в аналізованому перекладі – *заблудла людина*, а не *грішна*, як у версії о. М. Кобрини. І таких прикладів можна наводити безліч.

Точність у відтворенні змісту не знищує закладеної в текстах поетики вислову, перекладачі не спрощують, а ретельно відтворюють закладений у мові оригіналу

образний елемент, намагаються зробити складні для сучасного сприйняття тексти візантійської гимнографії зрозумілими для сучасного читача. Щоб не бути голослівною, проілюструю це твердження одним прикладом. Біблійною метафорою ненадійності, уразливості, слабкості є образ боввана на глиняних ногах. Мабуть, саме цей біблійний образ і стоїть за фразою: *προσέχου τὸν ἕμνον ἐκ τῶν πηλίνων γλῶσσῶν*, досл.: *прийми пісню з глиняних язиків* (грец. πῆλος, *глина*). В лексиці української мови потрібний відповідник лежить на поверхні, але, впроваджений у текст перекладу, він би ускладнював розуміння аж до того, що потребував би пояснення у примітці. Отож перекладачі пішли іншим шляхом і знайшли епітетові *глиняний* образну й змістовно адекватну заміну: *Прийми пісню з утлих язиків*. Слово *утлий* також не зі звичних: воно «видобуте» з лексичної скарбниці української мови. Читач через нього «перечепиться», однак це й добре, бо завдяки цьому отримає стимул задуматися над істинним смыслом сказаного і водночас поглибить знання рідної мови. Я так детально зупинилася на одному прикладі, бо він характерний для рецензованого перекладу й розкриває сам процес знаходження не одної перекладацької розв'язки.

Важливо підтримати концептуальний підхід, якого дотримуються перекладачі, зберігаючи у перекладі високий поетичний стиль оригіналу. Читач знайде в перекладі чимало церковнослов'янізмів – граматичних, словотвірних, лексичних. Зустрічаємо у перекладі також майстерно впроваджені активні дієприкметники теперішнього часу, короткі форми прикметників і прикметникові форми нестягнені. Все це сприймається як «святковий наряд» молитовного мовлення, як невід'ємний елемент літургійної поетики, що запрошує до труду розум і серце та врешті обдаровує заслуженим прозрінням думки і просвітленням душі.

Зіставлені поруч однокорінні слова, часто в різному значенні, нанизуються, як на вервиці мудрости, і не порушують щільности образного орнаменту оригінального вислову. Ось, наприклад:

Πάθη πάθεισιν ἴαται ὁ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν.

Страстями пристрасті зціляє Постраждалий за нас.

Ἦ τὸν ἀχώρητον θεὸν ἐν γαστρὶ χωρήσασα.

Невмістимого Бога в лоні вмістила Ти.

Важко не погодитися з природністю звучання наведених фраз, у яких транслатований зміст стає немовби виразнішим.

Важливо також, що перекладачі є практиками церковного співу, а тому органічно накладають перекладні фрази на матрицю церковного розспіву й уже в момент народження фрази враховують вимоги ритму музичної фрази. Мабуть, звідси і згадана вже природність звучання, і майстерність інверсійних ходів, як, зокрема, в останньому наведеному прикладі.

Можна, очевидно, робити безліч педантичних приписів і вказівок щодо того, як покращити переклад. Цей жанр особливої творчості завжди позначений компромісами і втратами, але добрий переклад – ще й компенсаторними знахідками, яких в нашому випадку чимало. Однак ці приписи тільки відволі-

катимуть увагу від основного висновку – рецензований переклад адекватно і на високому фаховому та художньому рівні передає основне, що висловлює оригінальний текст. Він безперечно «стане за сходи» для подальшої праці над перекладом усього корпусу богослужбових літургійних текстів українською мовою, а також дасть поживу для теоретичної перекладознавчої думки в царині відтворення українською мовою особливостей поетики літургійного жанру.

Уляна Головач

Søren Kierkegaard. *Atti dell'amore (Kjerlighedens Gjerninger)*. Testo danese a fronte / ред. Cornelio Fabro. Bompiani: Milano 2007. 1104 с.

Ще римляни вірили в те, що у книг є своя доля, кажучи: «Habent sua fata libelli». Є така доля й у книги мислителя Сьорена К'еркегора (1813-1855) у перекладі італійського богослова отця Корнеліо Фабро (1911-1994), яку можна вважати подвійним шедевром, що трапляється не часто. Як неодноразово зауважували дослідники, блискучі переклади Корнеліо Фабро з К'еркегора свідчать про глибоке проникнення в текстологію данського мислителя. Цьому свідченням є численні вступи, роздуми, примітки та системні покажчики, які можна вважати вікном у світ данського Сократа.

Наведемо тут хронологію цієї перекладацької баталії зі словом як певний підсумок діалогів Фабро з К'еркегором.

I. «Щоденник» (1948-1951). Перекладаючи «Щоденник» з повного видання у 20-х томах (1909-1948), Фабро упорядковував дванадцятитомну італійську версію – найбільшу у світі, – перекладаючи з данської і подаючи вступну частину, покажчики та примітки. (Сьорен К'еркегор почав вести «Щоденник» з 21-го року життя і не переривав це заняття аж до смерті). На думку Фабро, немає іншого ключа до творчості К'еркегора. (Див.: *Diario (Papirer, 1834-1855)*: у 12 т. / пер. Cornelio Fabro. Brescia: Morcelliana 1980-1983).

II. «Поняття страху». «Недуга на смерть» (1953)

III. «Філософські крихти» і «Заклучна ненаукова післямова до філософських крихт» (1962)

IV. «Вправи у християнстві» (1971)

V. «Євангелія страждань» (1971)

VI. «Твори» (1972) – 10 книг, поданих у чотирьох частинах:

Перша частина: *естетико-етичний цикл*:

а) «Aut-aut»

б) «Страх і трепет»

Друга частина: *філософський цикл*:

а) «Поняття страху»

б) Диптих Йоана Ліствичника: